

Інвестиційна та інноваційна діяльність

УДК 330.332.014:339.924(477)

В.С. Марцин

Значення іноземного інвестування для інтегрування України в світовий економічний простір в умовах глобалізації

Основна функція іноземних інвестицій – залучення реального капіталу в національну економіку. Розглянуто стан та проблеми інвестування коштів в українську економіку, виділено ряд аспектів (політичних, соціальних, технічних, технологічних), які обумовлюють інтеграцію української економіки у світовий економічний простір. Звернено увагу на те, що досягнення реальних структурних зрушень у народному господарстві, його технічне та технологічне вдосконалення вимагає сприятливого інвестиційного клімату для іноземного інвестора. Запропоновано вдосконалення бюджетних інвестицій, розширення цільового банківського кредитування, подальший розвиток фондового ринку.

Ключові слова: іноземні інвестиції, інтеграційні процеси, світовий економічний простір, національна економіка, конкурентне середовище, інвестиційна діяльність, інвестиційна політика, державне регулювання, стратегічний інвестор.

Економічний розвиток будь-якої країни значною мірою обумовлений рівнем інвестиційної діяльності. В умовах глобальної світової інтеграції особливе місце займає процес прямого іноземного інвестування. Україна сьогодні стала на шлях всебічних економічних перетворень. За таких умов налагодження стабільного інвестиційного процесу є справою особливого значення [1, с. 1].

За умов ефективного використання прямих іноземних інвестицій уряди багатьох країн змогли стабілізувати свої макроекономічні та мікроекономічні показники, забезпечити вітчизняних підприємців новітніми технологіями та сучасними методами управління, підвищити конкурентоспроможність вітчизняних товарів на внутрішньому та зовнішньому ринках, вирішити соціально-політичні питання [2, с. 80]. Залучення прямого іноземного капіталу в народногосподарський комплекс і акумулювання його з вітчизняним дає змогу вирішити низку інвестиційних проблем та, відповідно, увійти у світовий економічний простір.

Проблема інвестування в Україні стала нині найважливішою. Залишаються недостатньо вивченими риси, притаманні попереднім та сучасним станам розвитку інтернаціоналізації господарських процесів і обставин, які необхідно враховувати в практиці залучення іноземних інвестицій в економіку України [3, с. 30]. Беззаперечним є той факт, що найбільше глобалізацію відчувають фінансові ринки, які стали чи не найважливішим елементом світової економіки. Інтегрований світовий фінансовий сектор є глобальною системою акумулювання фінансових ресурсів із розподілом та перерозподілом між світовими господарюючими суб'єктами на принципах конкуренції, яка також набула глобального характеру. Відбувається рух до світового фінансового простору, коли першоосновою уже є не надприбуток, а можливість отримувати доходи, функціонувати у глобальній системі, маючи свою нішу [5, с. 17].

Інтеграція світової економіки проявляється в двох основних напрямках – регіоналізації і глобалізації. Матеріальною основою цих процесів можна вважати

© В.С. Марцин, 2009.

міжнародний рух іноземних капіталів, зокрема прямих іноземних інвестицій. Вкладення капіталу в закордонні підприємства, які контролюються інвестором, називають прямими іноземними інвестиціями.

Приплив прямих іноземних інвестицій став одним із головних чинників прискорення розвитку світової економіки. На це впливають певні умови, серед яких по-перше, поглиблення міжнародного поділу праці під впливом нового етапу науково-технічного розвитку, революції, що матеріалізується у транснаціоналізації процесу виробництва; по-друге, зростання ролі транснаціональних корпорацій і мультинаціональних фірм; по-третє, поглиблення інтернаціональних процесів світової економіки і формування на цій основі економічного простору, спільних ринків, що не тільки стимулюють приплив прямих іноземних інвестицій, але й розподіляють та перерозподіляють їх, координують чи визначають вектор спрямованості з врахуванням зростання конкурентної боротьби [4, с. 260].

Нині прямі іноземні інвестиції є важливою умовою здійснення структурної перебудови національної економіки, забезпечення технічного прогресу, покращення показників господарської діяльності підприємства.

Використання прямих іноземних інвестицій сприяє забезпеченню потреб національної економіки в необхідній сировині та продукції, стимулює розвиток економічно-ефективних і конкурентоспроможних експортерів, що надає можливість Україні потрапити в систему міжнародного розподілу праці і капіталу.

У прямих іноземних інвестиціях для України в умовах інтеграції до світової економіки вирізняються такі позитивні аспекти:

- *Політичний аспект*: підвищення політичної довіри до країни, встановлення і розширення політичних зв'язків.
- *Економічний аспект*: економічне зростання за рахунок розвитку та інтенсифікації процесів у галузях народного господарства.
- *Соціальний аспект*: підвищення рівня добробуту і соціальної захищеності громадян країни за рахунок розвитку суспільства.
- *Правовий аспект*: можливість розвитку нормативно-правового поля відповідно до світових стандартів, взаємодія з міжнародними системами;
- *Культурний аспект*: взаємозбагачення культур, можливість популяризації своїх традицій, звичаїв, релігії.
- *Науковий аспект*: скорочення періоду наукового просування країни в процесі інтеграції національних знань для здійснення спільних досліджень випробувань, відкриттів.
- *Технічний аспект*: підвищення технічного стану народного господарства, ріст його продуктивності і потужності.
- *Технологічний аспект*: можливість одержання нових високих передових технологій, які є екологічно-безпечними.
- *Екологічний аспект*: зниження негативного впливу на довкілля й здоров'я населення за рахунок використання новітніх технологій і передового устаткування та техніки.
- *Загальний аспект*: наближення до групи розвинених країн, поліпшення іміджу держави, підвищення конкурентоспроможності, можливість міжнародного співробітництва.

Залучення іноземних інвестицій є необхідною умовою прискорення темпів економічного розвитку України, що стимулює промислове виробництво, забезпечує умови стійкого і швидкого економічного росту і збільшення рівня суспільного добробуту в країні. А тому тут важливим є вироблення і здійснення стратегії залучення прямих іноземних інвестицій, заснованої не на інвестуванні окремих галузей

виробництв, а на комплексному, програмно-цільовому підході, який складається зі створення і реалізації цільових комплексних програм інвестування, що в свою чергу передбачає проведення глибокого аналізу досягнутих результатів.

Процес аналізу інвестиційної привабливості підприємства повинен охоплювати такі стадії. Спочатку проаналізувати, в якому секторі ринку працює підприємство, як працює, в якому спрямуванні відповідного сектора буде працювати вкладений капітал. Значна частка проектів, що спрямовуються до інвесторів, відхиляються вже у перший момент на підставі загальної характеристики. Потенційні інвестори намагаються визначити, чи розуміє керівництво фірми, як розвивається галузь, як оцінює воно конкурентне середовище, чи усвідомлює, як і звідки можуть прийти загрози, які його найближчі можливості і нарешті – як наявну ситуацію використати з максимальною користю для підприємства і, відповідно, для його інвесторів. Керівник повинен показати, що в нього є організаційні структури, які підтримують зв'язок із клієнтами, і негативні відповіді на цьому етапі аналізу відкидаються. Згодом інвестор вивчає саму фірму, її конкурентні позиції, тенденції до ствердження свого становища, стабільність попиту на ринку, чи не заважає держава, а може, і допомагає [6, с. 58].

Функції держави у сфері інвестицій реалізуються через представництва різних органів або безпосередньо через розподіл конкурентних коштів [9, с. 236]. Держава реалізує свої функції щодо регулювання інвестиційного процесу, формуючи та запроваджуючи інвестиційну політику, яка є частиною економічної політики держави, визначає обсяг, структуру та напрям вкладення інвестицій, зростання основного капіталу та їхнє відновлення на основі досягнень науки і техніки [8, с. 139].

Держава повинна бути найбільшим підприємцем в Україні через використання бюджету. Витрати бюджету є вагомим засобом формування сукупного попиту, а через нього – стимулювання інвестицій взагалі та їхньої міжгалузевої структури зокрема. Тут варто виділити також систему соціальних бюджетних програм, оскільки вони мають вплив на структуру попиту, бо ж соціальні виплати з бюджету отримують люди, які витрачають їх на ринку споживчих товарів, а це стимулює виробництво та відповідні інвестиції [10, с. 12].

З другого боку держава встановлює, чи вигідні умови за своїми цінними паперами, через які вона стимулює їх купівлю юридичними та фізичними особами і цим зменшує кількість вільних грошей, що можуть бути використанні для кредитування інвестицій через банківську систему, і навпаки – знижуючи цінові та дивідендні умови обігу державних цінних паперів, держава стимулює їх викуп юридичними і фізичними особами [7, с. 238]. У результаті цього в останніх з'являються додаткові кошти, які через банківську систему або безпосередньо використовуються для фінансування інвестицій.

Ключовим завданням оптимізації відносин між державою і регіонами в інвестиційній сфері є узгодження інтересів та гармонізація підходів обох сторін до головних напрямів і механізмів побудови цих відносин. Основний акцент у регіональній інвестиційній стратегії необхідно поставити на розвитку тих сфер виробництва, які сприятимуть економічному зростанню регіону.

Досвід економічно розвинутих країн показує, що в умовах трансформаційного періоду особливо важливу роль у державному регулюванні інвестиційної діяльності відіграють органи місцевого самоврядування. Державне регулювання має за мету вирівнювання циклічних тенденцій, а саме – гальмування надлишкової інвестиційної активності у період піднесення та штучне стимулювання інвестицій перед спадами виробництва, оскільки ринкова економіка розвивається циклічно.

Для того, щоб інвестиційне регулювання було ефективним, необхідно вивести капітали з тіньового сектора, оскільки державному регулюванню піддаються тільки легальні інвестиційні потоки.

На сьогодні недостатньо досліджена сутність стратегії залучення інвестицій, самого процесу інвестування, що є невід'ємною складовою формування та прийняття конкретних рішень щодо інвестування, а тому активізація інвестиційного процесу є вирішальною умовою успішного продовження соціально-економічних перетворень. Важливою тут є розробка адекватного українським реаліям інвестиційного механізму, який би органічно поєднував форми приватного і державного інвестування та забезпечував оптимізацію взаємозв'язків різних суб'єктів інвестиційної діяльності, створення відповідної законодавчо-нормативної бази та інші заходи, що активізують інвестиційний процес як на рівні окремої фірми, галузі так і на національному рівні.

Єдиним джерелом інвестиційного процесу є заощадження, що виникають, коли доходи більші за витрати. Основним джерелом капітальних інвестицій залишаються власні кошти підприємств і організацій і лише 4% припадає на іноземних інвесторів.

Іноземний капітал – потужний ресурс збагачення підприємств, галузей, держави в цілому, але він може як сприяти швидкому піднесенню економіки, так і краху народного господарства.

Важливим аспектом державної інвестиційної політики є розвиток системи захисту інвестиційних коштів інвесторів. З урахуванням цього збільшення обсягу інвестицій залежатиме від покращення макроекономічної ситуації в Україні в цілому і від розробки центральними, регіональними органами та органами місцевого самоврядування дієвих механізмів удосконалення економічного, нормативно-правового, інформаційного забезпечення, пов'язаного з державним управлінням інвестиційною діяльністю як потужного стимулятора розвитку ринкових відносин [11, с. 30].

Перехід економіки України на інвестиційно-інноваційний шлях розвитку гальмує низка невирішених проблем. Це низький рівень відповідальності виконавчих органів влади, підприємницьких структур за дії чи бездіяльність у сфері впровадження інвестицій, існуванням поза економічної конкуренції з елементами корупції, соціально-політичним розшаруванням суспільства, де пріоритетним є не національні, а особисті інтереси окремих олігархічних угруповань, недосвідченість ведення бізнесу у ринкових умовах з боку підприємницько-активного населення України.

Якщо підприємство очікує на швидку та успішну реалізацію проекту, доцільніше залучати кредитні ресурси, якщо ж інвестиційний процес потребує значних вкладень на довгий період часу, то краще залучати кошти інвесторів. За даними річного звіту НБУ, основним джерелом капітальних вкладень у 2007 р. були власні кошти підприємств та організацій, за рахунок яких було освоєно 59,7% від загального обсягу вкладень, тоді як у 2006 р. ця цифра становила 57,4% [12, с. 67]. Частка капіталовкладень, освоєних за рахунок кредиторів банків та інших позик, зросла до 15,6%, тоді як у 2006 р. вона була в розмірі 8,6% [13, с. 164].

З допомогою іноземних інвестицій виникає можливість:

- оновлення і модернізації виробництва;
- задоволення потреб як внутрішнього, так і зовнішнього ринку;
- передавання управлінських навичок, передових технологій;
- створення додаткових робочих місць;
- збільшення податкових надходжень;
- ефективне використання місцевих ресурсів;
- сприяння структурній перебудові економіки;
- підвищення конкурентоспроможності національної економіки;
- позитивний вплив на зміну місця країни у міжнародному розподілі праці.

Однією з головних причин стримування розвитку економіки України є низка інвестиційна активність. Інвестиційний процес потребує чіткої та гнучкої програми з безпосереднім державним втручанням, хоча значне державне втручання в інвестиційний процес може мати як позитивні, так і негативні наслідки.

Нові капіталовкладення мають стати засобом забезпечення виходу з довгострокової економічної кризи, досягнення реальних структурних зрушень у народному господарстві, його технічного переозброєння, підвищення якісних показників господарської діяльності на макро- і мікрорівнях, і головне – життєвого рівня населення.

Держава за допомогою методів економічного регулювання повинна цілеспрямовано впливати не тільки на формування внутрішніх та приплив зовнішніх інвестицій, а й створити умови для їх спрямування у реальний сектор економіки, формувати в Україні сприятливе інвестиційне середовище.

На основі проаналізованого можна зробити такі пропозиції щодо напрямів реформування інвестиційної політики в Україні. Вони повинні охопити аспекти:

1. Головними джерелами інвестування підприємств повинні стати кошти самих підприємств у вигляді прибутку та амортизаційних відрахувань. Важливим джерелом залучення коштів акціонерних компаній може стати емісія акцій.
2. Бюджетні інвестиційні ресурси повинні надходити в ті галузі, які є мало привабливими для приватного інвестора, але необхідні для забезпечення життєздатності економіки. Для визначення інвестиційної привабливості слід використовувати показники: загальний обсяг чистого і балансового доходу, рентабельність, стан сировинної бази, розмір земельної ділянки, яку займає підприємство, тощо.
3. Розширити цільове банківське кредитування тих галузей і виробництв, які визначені як пріоритетні. Банківський сектор повинен перейти на довгострокове кредитування. [12, с. 68].
4. Розробити і затвердити механізм надання суттєвих пільг промисловим підприємствам, що впроваджують інвестиції та інновації. Для них варто встановлювати «податкові канікули».
5. Усунути можливість неоднозначного трактування вимог нормативно-правових актів щодо регулювання інвестиційної діяльності, вжити заходів з підвищення публічності та гласності у сфері управління інвестиційним розвитком.
6. Розвивати фондовий ринок.
7. Створити Агентство із залучення іноземних інвестицій як інструмент надходження іноземних інвестицій. Для підвищення інвестиційної привабливості конкретної сфери слід мінімізувати ризики інвестування за рахунок досягнення політичної та економічної стабільності, формування ефективної системи оподаткування, прозорого правового поля.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про захист іноземних інвестицій на Україні». №15-40-ХІІ від 10.09.91 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – №46. – С. 616.
2. Закон України «Про режим іноземного інвестування» №93/96-ВР від 19.03.96. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – №19. – С. 80.
3. Бондарчук І.В. Особливості інвестиційної стратегії нерезидентів в Україні / І.В. Бондарчук // Інвестиції: практика та досвід. – 2006. – №4. – С. 26-30.
4. Болдуев М.В. Пряме іноземне інвестування і забезпечення здорового конкурентного середовища в умовах світового процесу глобалізації / М.В. Болдуев

- // Актуальні питання удосконалення фінансово-кредитного механізму в Україні. – 2005. – Вип. 3. – С. 253-262.
5. Відкриті інвестиційні фонди: підсумки року та перспективи діяльності // Фінансовий ринок України. – 2007. – №2 (40). – С. 14-18.
 6. Войцехевська А.В. Іноземне інвестування в умовах інтеграції України у світову економіку / А.В. Войцехевська // Актуальні проблеми економіки, 2006. – №8. – С. 55-60.
 7. Добкін А.І. Прямі іноземні інвестиції як джерело акумуляції коштів у країні та умови їх залучення / А.І. Добкін // Економіка: проблеми теорії та практики. – 2005. – Вип. 200. Т. 1. – С. 231-242.
 8. Дука А.П. Теорія та практика інвестиційної діяльності. Інвестування / А.П. Дука. – К.: Каравела, 2007. – 474 с.
 9. Захарін С.В. Активізація інвестиційної діяльності підприємств як засіб стимулювання економічного зростання: матер. Міжнародної наук.-практ. конф. [3-4 червня 2006 р.] / С.В. Захарін. – Луцьк: Вежа, 2006. – 698 с.
 10. Пересада А.А. Реалізація інвестиційних проектів в Україні / А.А. Пересада // Фінанси України. – 2006. – №3. – С. 10-12.
 11. Правник Ю.М. Стратегічні напрямки залучення і використання іноземних інвестицій / Ю.М. Правник // Інвестиції: практика та досвід. – 2006. – №18. – С. 26-31.
 12. Редько О. Інститути спільного інвестування: погляд закордону / О. Редько // Діалог [економічний тижневик]. – 2007. – №38-39. – С. 67-68.
 13. Річний звіт НБУ, 2008. – 210 с.

Марцин В.С. Значение иностранного инвестирования для интеграции Украины в мировое экономическое пространство в условиях глобализации.

Основная функция иностранных инвестиций – вовлечение реального капитала в национальную экономику. Рассмотрено состояние и проблемы инвестирования средств в украинскую экономику, выделен ряд аспектов (политических, социальных, технических, технологических), которые обуславливают интеграцию украинской экономики во всемирное экономическое пространство. Обращено внимание на то, что достижение реальных структурных сдвигов в народном хозяйстве, его техническое и технологическое совершенствование требует благоприятного инвестиционного климата для иностранного инвестора. Предложено совершенствование бюджетных инвестиций, расширение целевого банковского кредитования, дальнейшее развитие фондового рынка.

Ключевые слова: иностранные инвестиции, интеграционные процессы, мировое экономическое пространство, национальная экономика, конкурентная среда, инвестиционная деятельность, инвестиционная политика, государственное регулирование, стратегический инвестор.

Martsyn V.S. Foreign Investment in the Ukrainian Integration into the World Economic Space in the Globalization Conditions.

The main function of the foreign investments is to attract the real capital into the national economy. The state and problems of investment into Ukrainian economy have been considered. A number of aspects (political, social, technical, technological) have been outlined that stipulate for Ukrainian economy integration into world economic space. The attention has been paid to the fact that the achievement of real structure shift in the national economy, its technical and technological improvement demands favorable investment climate for the foreign investor. Budget investment improvement, bank credit extension, stock market further development have been offered.

Key words: foreign investments, integration processes, world economic space, national economy, competition environment, investment activity, investment policy, state regulation, strategic investor.

Надійшло 13.01.2009 р.